

הערכה לשם למידה (הל"ל) – שיטה והלך רוח

מנוחה בירנבוים

אוניברסיטת תל אביב

הרצאה בכנס השנתי של ראמ"ה

ח' ניסן תשע"ג 19.3.2013

*“Teachers assess to test;
educators assess to assist learning.”*

Dave Carter

מהי הל"ל?

הגדרות

- "הל"ל היא התהליך של **חיפוש** אחרי **פרשנות** של ראיות לשימוש **הלומדים** ומוריהם לצורך החלטה **היכן** הלומדים מצויים בלמידתם, **לאן** הם צריכים להגיע ו**מהי הדרך** הטובה ביותר להגיע לשם.
(ARG 2002)
- "הל"ל היא חלק מהעשייה היומיומית של **תלמידים**, מורים **ועמיתים** התרה אחר, **מהרהרת** אודות **ומגיבה** למידע העולה מ**דיאלוג**, **מהצגה** ומ**תצפית**, בדרכים המקדמות **למידה מתמשכת**.
(AfL, 2009)

מהי הל"ל?

עקרונות

- המטרה - קידום הלמידה
- הפעלה מתמשכת של מעגלי הערכה/חקירה (הערכה מתוכננת ובשיח כיתה)
- שיתוף הלומד בהערכה (הערכה עצמית, הערכת עמיתים וכו')
- שימוש במגוון כלים ואסטרטגיות לשיקוף הלמידה
- הסקת היסקים באופן אינטגרטיבי
- שיקוף ההיסקים באמצעות **משוב בונה** (feedback & feedforward)
- טיפוח הכוונה עצמית בלמידה.

פרקטיקה (בהל"ל מתוכננת מראש ובשיח כיתה)

מעגל הל"ל

6. הערכת יעילות ההתערבות

5. פעולות לצמצום
הפער בין הרצוי למצוי

4. ניתוח ופרשנות

1. תכנון/הגדרת יעדים

2. פיתוח כלי לאיסוף ראיות

3. איסוף הראיות

E=Elicit; S=Student; R=Recognize; U=Use (Ruiz-Primo & Furtak, 2006)

מהי הל"ל?

תרבות כיתה המקדמת הל"ל

מאפייני התרבות

- אמונות קונסטרקטיביסטיות כלפי ידע וידיעה

- תפיסות הל"ל קונסטרקטיביסטיות

- אוריינטציה ללמידה

- רמות חשיבה גבוהות

- אמון וכבוד הדדי

- אכפתיות

- שיתוף פעולה

- דיאלוג

- רפלקציה

- שקיפות

- סובלנות לטעויות

- ...

למידת המורים

למידת התלמידים

מהי הל"ל ?

הל"ל בלמידת מורים (בקהילת למידה מקצועית בית-ספרית - קלמב"ס)

• מהי קלמב"ס?

קהילת למידה של מורי בית הספר הממוקדת בלמידת התלמידים ומכוונת את למידתה בעצמה.

חברי הקהילה -

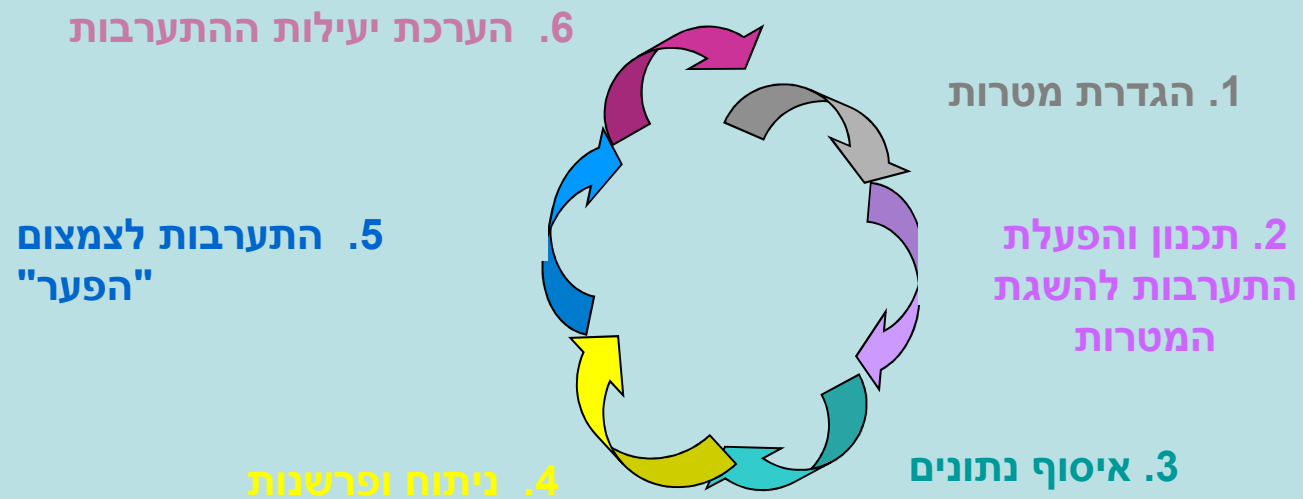
- חולקים חזון חינוכי, ערכים ונורמות משותפים
- פועלים תוך שיתופיות (בלמידה וביישום הנלמד)
- מקיימים ביניהם דיאלוג רפלקטיבי (הבוחן באופן ביקורתי את הפרקטיקה שלהם למול היעדים שהציבו לעצמם בהתאם לחזון שגיבשו)
- אוספים ומנתחים נתונים וראיות (לגבי הזיקות בין הפרקטיקה לבין תוצרי הלמידה של תלמידיהם)
- מסיקים מסקנות על פי הממצאים ומבצעים שינויים במטרה לשפר את ההוראה שלהם ואת למידת התלמידים בכיתותיהם
- הנהגת הקהילה היא הנהגה תומכת ומעצימה.

מהי הל"ל ?

• הל"ל בקלמב"ס

מעגל החקירה בקלמב"ס

ש. מהי הבעיה?

ת. דיווחים רבים על הפעלה של הל"ל (בבתי"ס בארץ ובחו"ל) מראים שהל"ל לא מימשה את הציפיות שתלו בה.

ש. מדוע הכזיבה הל"ל?

ת. משום שברוב המקרים ההפעלה היא 'עפ"י הספר' אך '**הרוח**' חסרה.

("...enacted in ways that conform only to its 'letter' rather than embracing its '**spirit**'.")
(Marshall & Drummond, 2006).

ש. היכן מצויה 'רוח הל"ל'?

ת. בתרבות הבית ספרית בה מקננות למידת התלמידים ולמידת המורים.

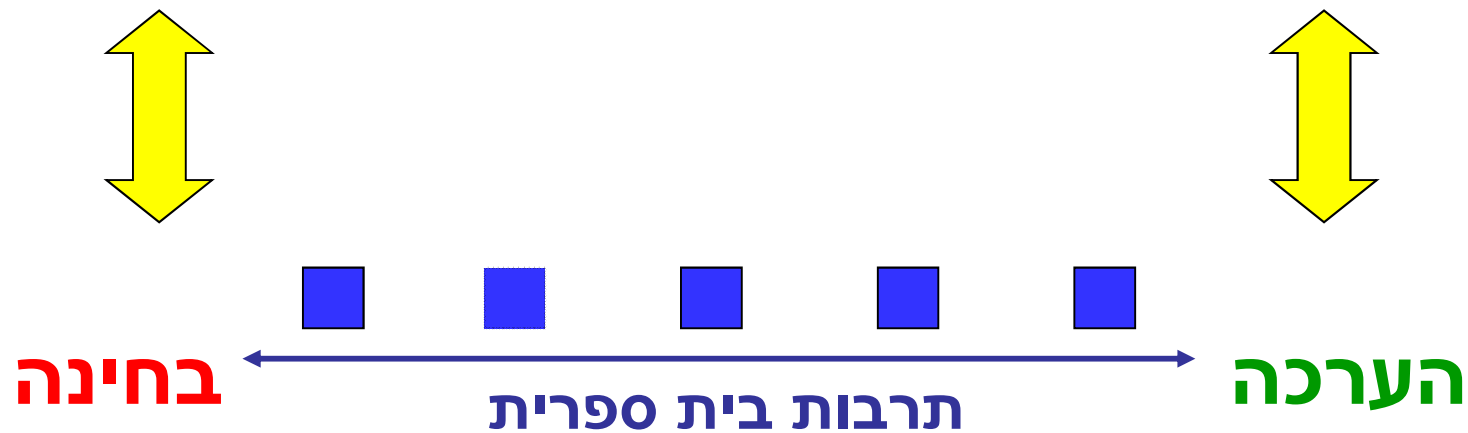
רצף תרבות בית ספרית

הלך הרוח (mindset) המשתקף בתרבות הבית-ספרית

הלך רוח של הל"צ
הערכה לשם ציון
(AfG mindset)

הלך רוח של הל"ל
(AfL mindset)

מהו הלך רוח של הל"ל?

מאפיינים

1. מיקוד בלמידה

2. הערכה מניעה את ההוראה והלמידה

3. הערכה היא דיאלוג / אינטראקציה עם הלומד

4. הערכה מעצימה את הלומד

5. ייחוס ערך לשונות/ למגוון

6. אני/אנחנו מסוגל/ים לעשות זאת! (חוללות עצמית)

7. נדרשת צניעות בהערכה

מהו הלך רוח של הל"ל? ציטוטים להדגמת האפיונים

1. מיקוד בלמידה

האוחזים בהלך רוח של הל"ל מאמינים ש:

- **למידה מעמיקה היא המטרה, ולא הציונים**

"... כשאומרים לו <לימד> הערות, הוא הרבה יותר שמח, כי אז הוא יודע שהוא לא מדמה
חדש שהוא בהתחלה לא ידע... והוא הולך עם זה כל החיים שלו..." (תלמידת כיתה ב').

- **טעויות הן הזדמנות ללמידה**

"... מצוירים לך הערות שרק אטובתך, אז לא צריך .. מה צריך להיעלם? אתה רק לא מד
מלה." (תלמיד כיתה ב').

- **שיתוף פעולה מקדם למידה ותורם לביטחון עצמי**

"...אין מה להשוות את כל מה שלמדתי במכללה לצומת השנה וחצי בבית הספר. בעיקר
למדתי מהעבודה המשותפת". (מורה צעירה בבי"ס יסודי).

"הלמידה הפנימית שלנו וההתייחסות המשותפת תורמת לתלמידים ולתחושה הכללית של
כל מורה שהיא לא לבד במערכה, ויתרה מזאת, יש מי שייסע, יתמוך, יחדש לך
ויצמיח את המקצועיות שלך" (מורה למתמטיקה, חט"ב).

"יש פה איזה משפט יפה שאנחנו אומרים, 'מתידדים עם הקשיים' ואנחנו לא מתביישים
בקשיים ואנחנו שואלים מה עוד? אנחנו נואצים דווקא בנקודות החלשות. אנחנו
קוראים להן נטשות. נקודות טעונות שיפור... זה כל כך ברור שכדאי דווקא לשתף
בקשיים, וכדאי ללכת למקום הזה, כי רק מהמקום של לשתף, כולם יוכלו
להתגייס... לעשות שינוי במקום הזה... (מנהלת בי"ס יסודי).

מהו הלך רוח של הל"ל?

2. הערכה מניעה את ההוראה והלמידה

- **הערכה צריכה לסייע ללמידה לא רק לעקוב אחריה, וכן ליידע את ההוראה**

"אני יודעת אם הבינו? לפי השאלות של התלמידים, לפי אופן העבודה והלמידה שלהם, אני יכולה להעריך שבסיסי התלמידים הם כמו מראה. אם אני לא עוקבת אחר ההתנהלות שלהם אני יכולה להעריך, טוב, לימדתי את זה, אז אני מעריכה שהכל בסדר. אבל יכול להיות שאני לימדתי והם לא הבינו את מה שלימדתי, אז אני חייבת להתוודע אליהם, להסתכל במראה הלו ולבחון את ההבנה שלהם כדי שאוכל לקדם אותם." (מורה למתמטיקה, חט"ב).

- **הערכה היא תהליך מתמשך ודינאמי**

"להעריך את הילד זה גם משהו דינאמי, כי כל הזמן הוא משתנה. את עוזרת לו להשתנות, לא להשתנות, להשתפר. או החברים שלו. זה כל הזמן דינאמי, את רואה את הילד במצבים שונים, אז את כל הזמן מעריכה אותו... לאורך כל התקופה את מעריכה אותו וכל פעם לו הערכה מחודשת" (מורה, בי"ס יסודי).

- **דיספוזיציה להערכה היא המפתח לשיפור**

"ביה"ס הוא מקום שיש בו השתנות מתמדת. אנחנו אף פעם לא קופאים על השמרים. אנחנו מאד מרוצים ממה שהצלנו, אבל אנחנו שומרים על אי הנחת כי האי נחת הוא המדרבן העיקרי לפעולה. זאת אומרת, אנחנו מצפים מצוותים שיהיו את האי נחת בעבודה שלנו. כי ברצע שאנחנו מזהים את אי הנחת, אנחנו משפרים, כי אי הנחת מלמדת אותנו תמיד לפעולה." (מנהלת חט"ב).

מהו הלך רוח של הל"ל?

3. הערכה פירושה דיאלוג / אינטראקציה עם הלומד

- **הערכה צריכה לקיים דיאלוג עם הלומד** (כמשמעות מקור המלה

'assidere = לשבת ליד)

"... כשאני יושבת איתו <עם תלמיד> 'אחד על אחד', לפעמים אני קוראת לו משפט ואז הוא פתאום שומע ואומר: 'כן לא הכיוון'. אז עכשיו תשנה אותו. זאת אומרת אם ילד מסוגל להבין את השכיאה שלו ולעשות את התיקון העצמי, אז זאת הערכה ולאת למידה..." (מורה, בי"ס יסודי).

- **חשיבות הערכה שיתופית**

>המורה מקרינה על שקף עבודה טובה של תלמידה והכיתה מתייחסת אליה> "... אנחנו הולכים לבדוק... נניח ילד אומר: היא כתבה משפט מפתח נכון. אנחנו אומרים מה זה משפט מפתח <תלמידים מציינים מאפיינים> ... אז בואו נבדוק האם באמת אי' <התלמידה> יש במשפט הפתיחה ... בואו נמחקר כולנו את הדברים האלה במשפט הפתיחה של י' ... ואז אנחנו מנהלים דיון..." (מורה, בי"ס יסודי).

מהו הלך רוח של הל"ל?

4. הערכה מעצימה את הלומד

- ניתן לטפח הכוונה עצמית בלמידה באמצעות הערכה (מטלות חקר, רפלקציה, משוב וכד')

חקר: "אני שולחת את הילד להסתקרן, לחקור, לשאוף, לחשוב, להתחבט ולהיות יצירתיים בחשיבה שלהם. אני שולחת אותם לחקר, לאמידה חדשה להעשרה בידע מאלון" (מורה לשפה, חט"ב).

רפלקציה: "... כשאני כותב <רפלקציה> אני יכול להסתכל על מה שאני חושב ולחשוב מה עלי לשפר בתהליך החשיבה, וכך לשפר את העבודה" (תלמיד כיתה ה').

"כשאני כותבת משובים אני לא רואה להם מה לא נכון בתשובותיהם או מהי התשובה הנכונה, אלא נותנת להם רמזים כדי שיוכלו עצמם לתקן את השגיאות שלהם" (מורה, בי"ס יסודי).

תאבי משוב:

"...הם <התלמידים> לוחצים עליי... למה הם מבקשים ממני כל הזמן תתעוררי לי? הם רואים זאת כהתקדמות. הם לומדים מזה. זוהי הערכה שהיא לא רק מקדמת, היא גם מעודדת מוטיבציה". (מורה, כיתה ב').

"אני מציחה צוות. למשל, אם אני נכנסת לכתה, טוב להם <למורים> כי אני מקדמת אותם... הן מבקשות שאכנס לכיתותיהם..." (מנהלת בי"ס יסודי).

מהו הלך רוח של הל"ל?

5. ייחוס ערך לשונות/למגוון

• עידוד ריבוי נקודות מבט ודרכי פתרון

"...אנחנו לא אוהבים את מ' >המורה המחליפה> כי אצל מ' לא עושים את כל האפשרויות כמו עושים אצל ר' >מחנכת הכיתה>" (תלמידים, כיתה ב').

רכזת מתמטיקה למורה למתמטיקה: "... התשובה לא מעניינת אותך, את צריכה לשאול על הדרך, איך אתה פותרת? מה אתה עשית? הם מ'עושים' פתרונות מהממים שאת לא חשבת עליהם, את תראי את זה. הם מ'עושים' פתרונות פשוט מקסימים..." (בי"ס יסודי).

• עמדה חיובית כלפי חוסר וודאות

"...כל הדיון שהיה, לא תכננתי שהוא יהיה כל כך ארוך... אל זה אני תמיד פוקחת בחשבון שאני יכולה לתכנן X ניוצא Y, זה מאד יפה. אני מאד אוהבת את זה שבשיעורים קורה... אני לא יכולה לתכנן מה הם י'עידו' אל אני גם לא יכולה לתכנן את התשובות שלי, זה מאד דורש מ'ומנות' ואני גם מאד מ'שתדלת'... אני מאד אהבתי את הדיון שהיה. היה מאד מעניין, ה'ע' גם מ'קומות' שלא תכננתי." (מורה לשפה, כיתה ה').

• (גם) בהערכה "מידה אחת אינה מתאימה לכולם"

"אנחנו כאן המורים בבית ספר לא מאותו שטח. כל אחד עם הניסיון שלו ועם הקצב שלו... כמו הכיתה לכל אחד יש צרכים משלו, אי אפשר לצפות שכולם יעשו את אותו הדבר..." (מורה, בי"ס יסודי).

מהו הלך רוח של הל"ל?

6. אני/אנחנו מסוגלים לעשות זאת! (חוללות עצמית/ קולקטיבית)

"... בשנה הבאה אני יודעת כי אדע הרבה יותר טוב, כי בשנה הבאה אעבור תהליך חדש ויהיה לי גס את הישן, וביחד, יהיה לי פורטפוליו הרבה יותר טוב, כי כל הטעויות שלי השנה לא יהיו בחדש, כי תמיד לא מדע טעויות."
(תלמידת כיתה ד', בתל קיט שלה).

"אנחנו כאן חשיב אחריות לא מידה של כל התאמידים, לא רק של התאמידים בכיתות שלנו. אנחנו יודעים... אנחנו מסוגלים להגיע לכל יעד ולעזור לו לממש את הפוטנציאל שלו..." (מורה, בייס יסודי).

מהו הלך רוח של הל"ל?

7. נדרשת צניעות בהערכה

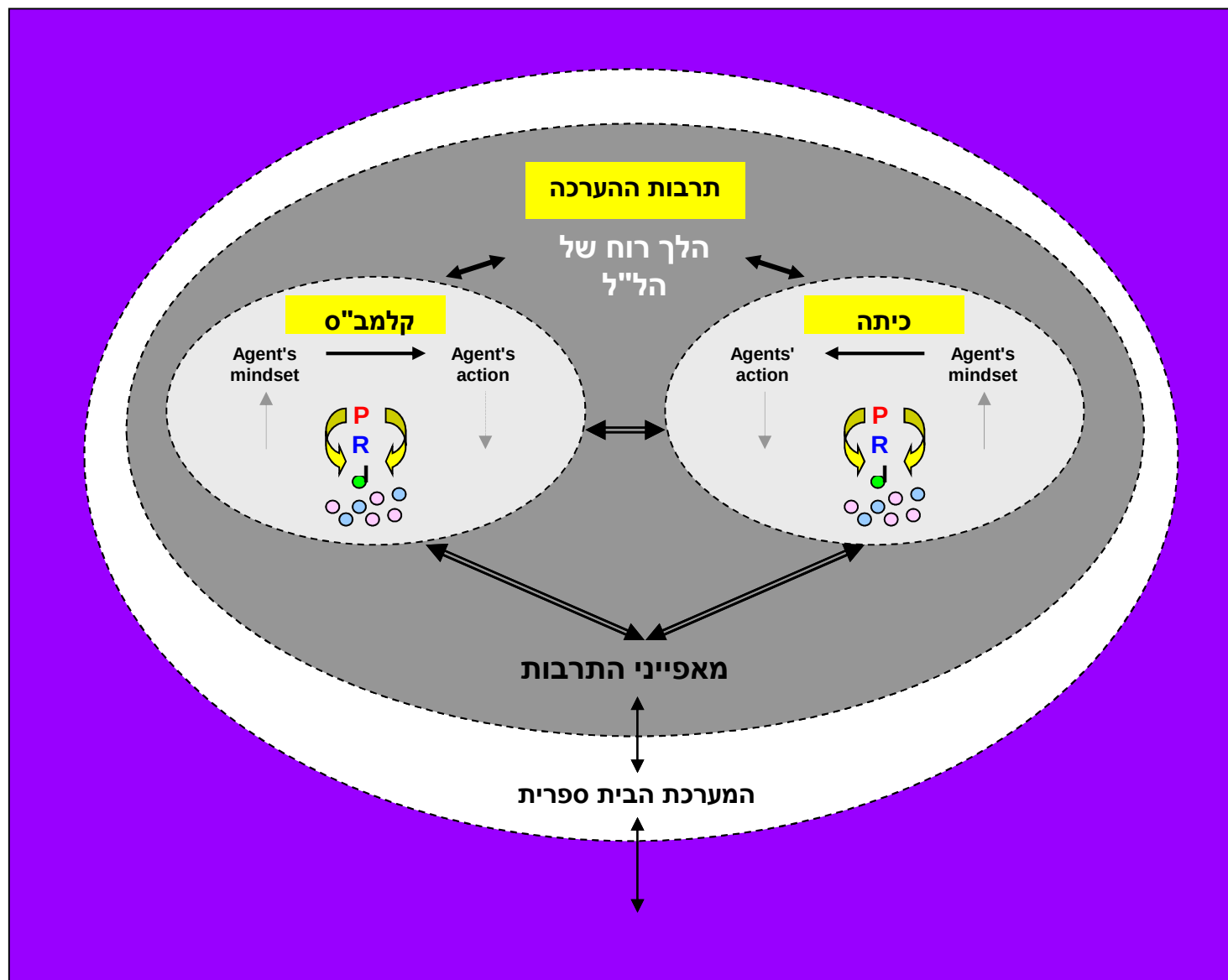
(לאור מורכבות הלמידה והאופי ההסקתי של ההערכה)

"... לפני שאני נותנת את המשוב >על פרזנטציה<, היףד אומר מה דעתו, איך היה לו, איך הוא הרגיש, מה הוא חושב שצריך לשנות, מה היה לו טוב, האם הוא צמד... כמה שהוא הכין, האם הוא צמד בלוח הזמנים ... לאחר מכן, אני אומרת את שלי, אני שואלת אותו אם הוא חושב שמהו שאמרתי שלא מתאים או שיש לו משהו להגיד, או לתקן אותי, ואם יש, אז הוא אומר, ואם לא, אז הוא מקבל את דעתי." (מורה, בי"ס יסודי).

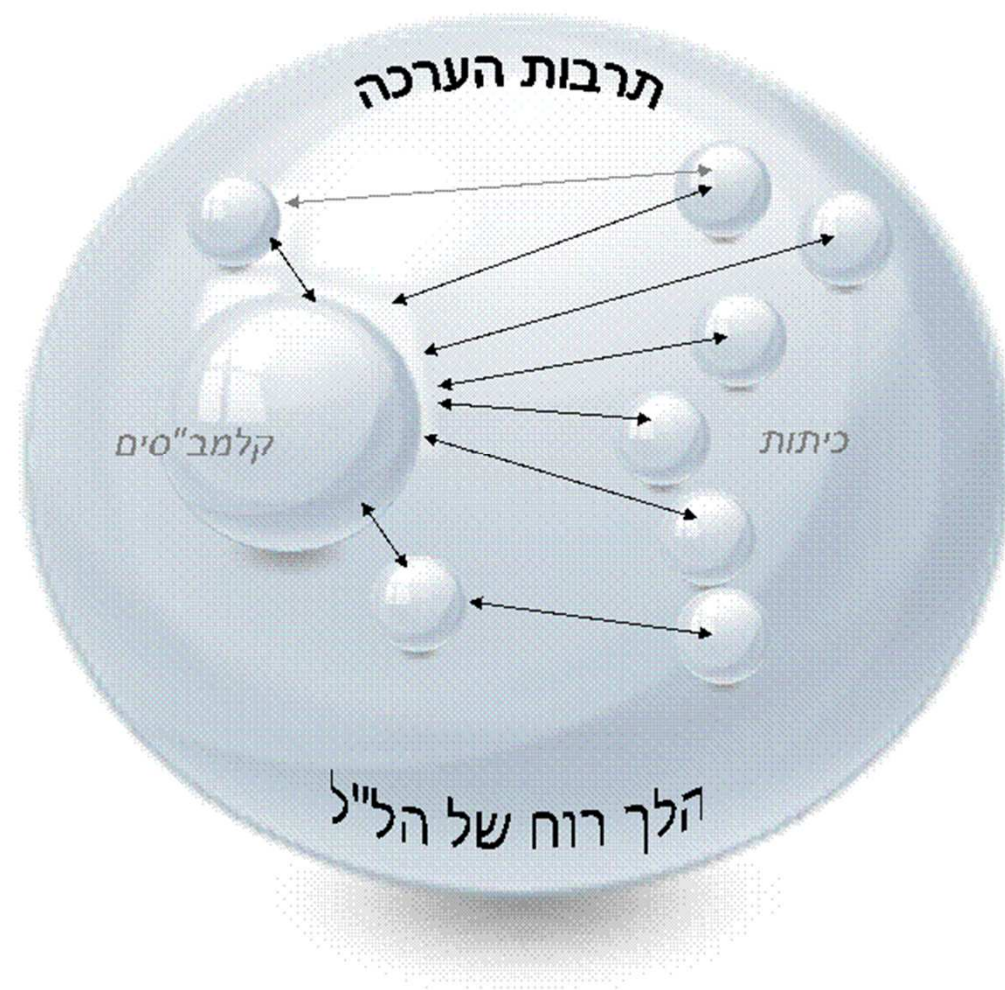
• תהיות לגבי תקפות ההערכה

"מתוך 33 ילדים, 31 לא ידעו לענות על שאלה מסוימות. שאלתי את עצמי ילדים נבונים ולא ידעו. מה הסיבה? אולי הבציה של המורה, אולי השאלה, סוג השאלה לא היה מובן. אפשר להסיק מסקנה מה לעשות." (מורה, בי"ס יסודי).

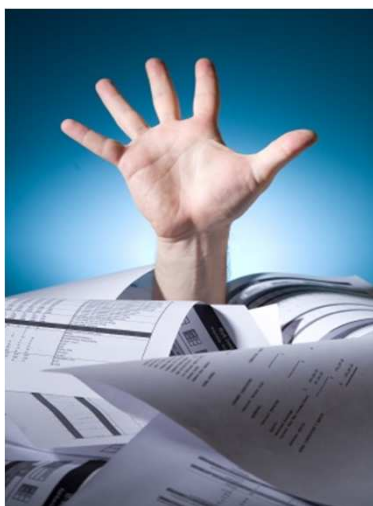
הלך רוח של הל"ל – תוצר הדדיות הקשרים בין תרבות ההערכה למערכות המקננות בה

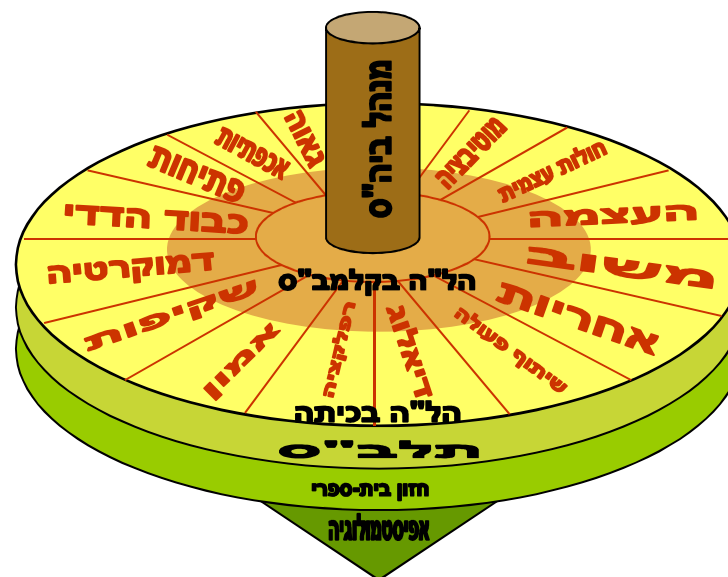
הלך רוח של הל"ל – תוצר הדדיות הקשרים בין תרבות הערכה למערכות המקננות בה

בתי ספר בעלי
תרבות בחינה

בתי ספר בעלי
תרבות הערכה

Thank You!
😊